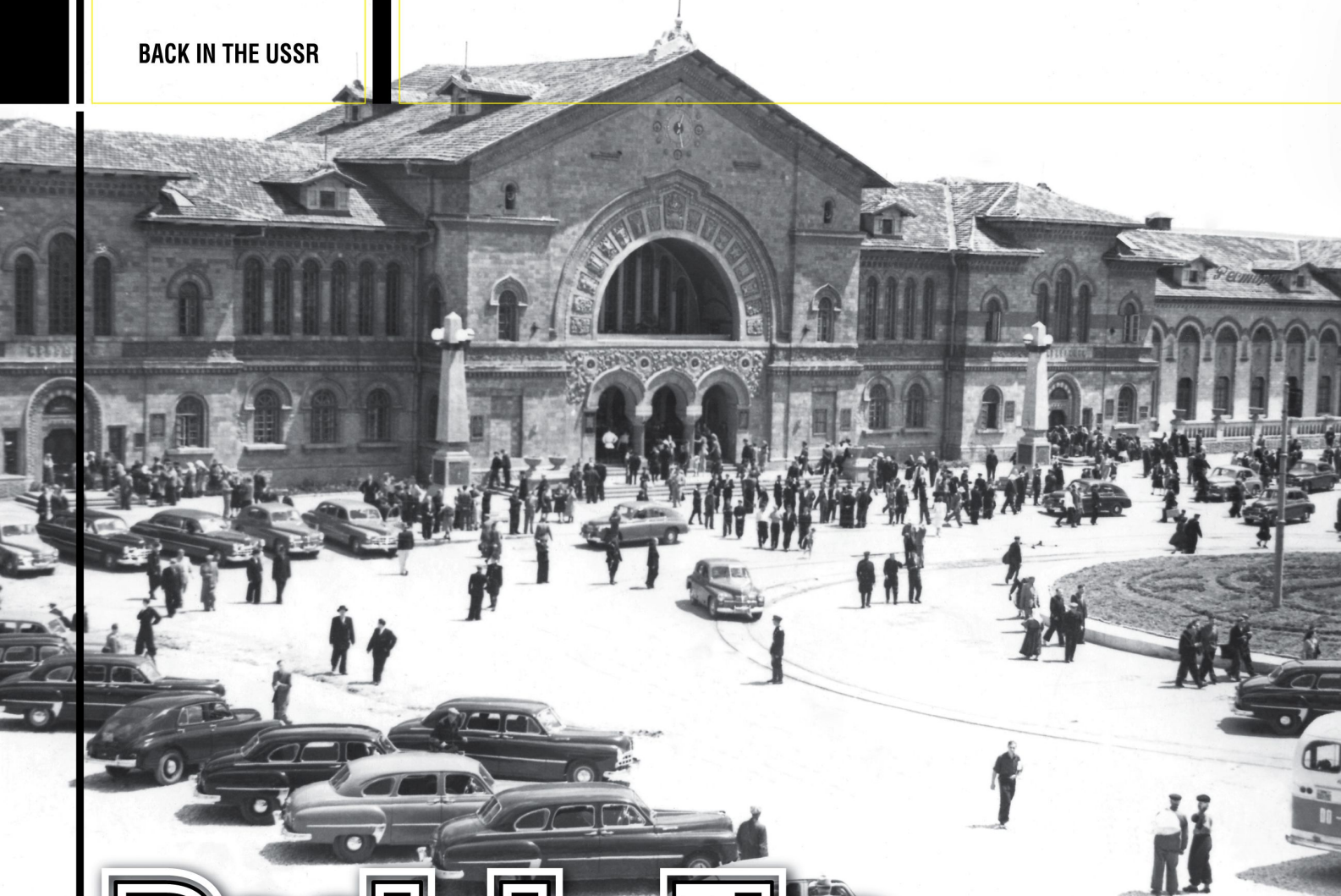

Piața gării 1956

Back in the USSR

Sandu Osadcenco

Partea II

Istorie incompletă a vieții noastre în anii 60-70

Cravata pionierească

Nu știu cum s-a întâmplat, dar prin 1969 crescuseră deja mare de tot. Într-un singur an m-am lungit cu 14 centimetri. Și cum eram așa lungan, pentru vârsta mea de 13 ani, la școală tot una mergeam cu cravată pionierească, căci de altfel nu mă primeau la lecții.

Astăzi pot doar să-mi închipui cum arătam eu pionier la 1 m 70 cm înălțime, în pantaloni scurți și cămașă albă. Într-o zi de mai, după lecții, mă întorceam cu troleibuzul acasă grăbindu-mă să nu întârzii căci mă aștepta mama cu borșul pus pe masă. În fața mea, stăteau două domnișoare aparent mai în vârstă decât mine. Cred erau de pe la vreun "tehnicum". Am

scos tichetul din buzunar și m-am adresat după cum era obiceiul pe atunci, în rusește: "Тетя передайте пожалуйста на компостер..." Una din ele s-a întors spre mine, m-a măsurat lung de sus până jos, și-a reținut privirea la nivelul picioarelor mele bine hrănite în șort negru, a luat biletul, l-a perforat și mi l-a întins sub nas - "Ține Deadea..."

Am simțit că intru în pământ de rușine. M-am făcut roșu ca un rac. La stația "Academia de Științe" (troleibuzul se oprea pe atunci lângă o frizerie mică aflată într-un subsol. Acum pe acel loc se află magazinul "Alina Electronics") am sărit afară, am rupt de la gât cravata blestemându-i pe toți la rând: pe Pavlic Korceaghin, pe Pavlic Morozov și pe Timur cu toată

echipa lui. Am „înmormântat” cravata într-o ladă de gunoi și tot acolo, în fața frizeriei, m-am jurat, ce nu mi s-ar întâmpla în viață, nu mai pun la gât cravata pionierească. Peste câteva zile împlineam 14 ani și aveam dreptul să nu o mai port.

Chitara

Pe la 13-14 ani am simțit că aș fi mai avea nevoie de ceva bani pentru ca să-mi mai satisfac și eu câte o dorință de băiat. Am început să economisesc. Mergeam mai rar la culinăria de lângă școală. Copeicile pe care mi le dădea mama dimineața le stocam într-o cutie ce juca rol de pușculiță. În câteva zile adunam o rublă. Uite deja am trei ruble, șapte, douăsprezece. Și, minte de copil, să nu tac? Iau și mă laud mamei.

- Am deja 14 ruble.. Mama văzând cum crește "grămada" de bani într-o zi îmi spune.
- Sănduțu poate îmi dai mie la păstrare banii ceia. Tu când vei avea nevoie de ei, ți-i întorc imediat.

Ce gândesc eu - la părinți e ca la bancă. I-am dat banii și lunile următoare continuam să tot adun "capișică" cu "capișică". Cum adunam vreo trei ruble, le dădeam mamei și tot așa lună după lună. -Tu ți-ii minte - îi spuneam - eu am deja 28 de ruble. Peste un timp oarecare: „Știi că am 36 de ruble?”

- Da, da... - Cam scurt și cam

în acele timpuri să găsești la magazin un asemenea instrument. M-am uitat la preț - 60 rub. Merge, am zis. Am suma asta. Stați aici băieți, eu trag o fugă acasă să aduc banii. Valeriu și Vova rămaseră lângă vitrină să păzească chitara pentru ca între timp să nu o cumpere altcineva, iar eu în goană mare am zbughit-o pe stradă în sus spre bd Lenin. Trebuia să alerg mult până la Hotelul "Moldova", de acolo să iau troleibuzul Nr.1, să ajung la bd Negruzzi. Tot drumul am ținut-o

într-o fugă. Învingeam cu greu durerea de sub coastă. Ajungând acasă, din viteză, eram să dobor ușa de la intrare. Intru. Acasă e liniș-

tinându-mi răsuflarea...

Pauză. Tata nu înțelege.

- Care bani? - Mă întreabă el mirat și somnoros.

- Cum care? Banii mei.

- Care, ai tăi?

- Cei pe care vi i-am dat la păstrare.

- Care bani la păstrare?

- Păi... 60 de ruble ale mele.

- De unde ai tu 60 de ruble?

- Eu nu am, ele-s la voi le-am adunat trei ani la rând.

- Nu știu eu de nici un fel de bani. Așteapt-o pe maică-ta și întreabă de ea.

- Dar unde-i?

- Nu stiu. La lucru, acuși vine.

Eu am sărit fript.

- Când vine?! Am strigat.

- Cei cu tine măi? - se uită tata la mine mirat

I-am explicat că îmi trebuie banii.

Mama rămase și mai mirată.

- Care bani pușor?

Îmi venea să urlu și să strig în gura mare A-a-a-a!!!!. Vă puteți imagina ce înseamnă să pierzi într-o singură clipă toată "avera" și pe deasupra și încrederea în părinți. Mai

ales, toate astea să se întâmple în mod public, să afle și alții de acest lucru. Îi am în vedere pe cei doi care stăteau

sărării de doua ore la magazin și îmi păzeau chitara.

Văzând starea mea, care cu fiecare minut degrada în isterie, mama a ieșit pe la vecini să împrumute niște bani.

- Uite ia-i - mi-a întins ea 60 de ruble.

- Du-te și cumpără-ți - mi-a zis de parcă era un mare cadou pe care tocmai mi l-a făcut. Nu mai țin minte cum am ajuns înapoi la magazin, dar știu că după patru ore i-am găsit pe Vova și Valeriu verzi de așteptare, flămânzi, sărind de pe un picior pe altul că tare mai vroiau pipi.

Chitara am cumpărat-o. Ea mi-a înfrumusețat casa timp de 35 de ani. O am și acum.

dezinteresat, după cum mi se părea, îmi răspundea ea. Nici prin cap să-mi dea că toată contabilitatea o țineam doar eu. Mama, cu atât mai mult, tata cunoștea foarte vag cam câți bani aveam eu în banca lor.

Într-o zi de primăvară, fiind în clasa a noua, împreună cu doi colegi buni de clasă: Vova Domenti și Valeriu Tabunșcic, coboram după lecții strada Pușkin pentru a mai vedea ce mai este nou pe la "Stecleașca".

"Stecleașca" era un magazin care, apropo, există și astăzi în același loc puțin mai jos de str. Alexandru cel Bun. Denumirea provenea de la vitrinele lui mari de sticlă. În interior se vindeau rechizite școlare, aparate de radio, televizoare, piese de schimb pentru radio, instrumente muzicale. Secția „muzică” se afla în partea de jos a magazinului și era ultima în calea noastră. După ce am trecut agale prin tot salonul, ne apropiem și când colo vedem o frumusețe de chitară acustică de producție cehă la care visam ani de zile. Ceva asemănător văzusem în mâinile lui Paul McCartney într-o fotografie color publicată de revista Flacăra. Mamă, ce fericire era

te. Dau pe la bucătărie nu e nimeni. Năvălesc în cabinetul tatei și-l văd dormind blând, ghemuit pe canapea.

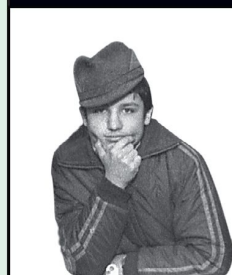
- TATA!!! - am strigat eu.

- Ce-îl - tresărise tata buimac, neînțelegând de pe somn cine e.

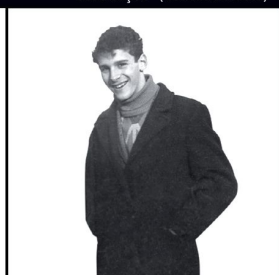
- Dă banii, am strigat eu abia

"Stecleașca" (vedere actuală)

Valeriu Tabunșcic

Vova Domenti

Zgușceonca

La 16 ani eram convins că la 20 voi locui în America. Influența pe care o avea Radio "Europa Liberă" asupra mea era definitorie.

Dacă în acele timpuri se găsea cineva să-mi spună că în viitor nu va exista URSS, că ne vom trăi viața în țară independentă, că banii se vor numi lei, limba - română, iar caracterele latine - nu era să-l cred. Calea a fost anevoioasă. La fel a fost și rezistența minorităților. Valentina Vasilievna, vecina noastră de peste perete, venită la Chișinău de undeva de prin Siberia, toată viața fiind lucrător devotat la "райком партии", prin 1989 mă întâlnește pe palier:

- Слышь Санда чо придумали! Они хотят чтобы мы писали на латинском"

Am încercat s-o liniștesc.

- Да, нет, Валентина

Васильевна, на латинском сейчас мало кто разговаривает.

- Так они сказали...

- Нет, они говорили о латинском алфавите. Так это не для Вас. Это только для молдаван. Вы будете продолжать писать вашими буквами.

Valentina Vasilievna a ținut spre

mine ochii ei mititei, sâsâind printre dinți ca un șarpe: "Санда ты чо с ними за одно?"

Cine își putea închipui că vor veni timpuri în care, trecând prin piață, ne vom uita indiferent la ananași, kiwi, la portocale și ignorându-le vom cumpăra prune sau caise de ale noastre.

Fruite exotice în URSS nu existau. Cei drept, la revelion, pe la întreprinderi și instituții, în cadourile distribuite de sindicate pentru copiii lucrătorilor, se găsea câte o mandarină. De atunci, mulți dintre noi asociază involuntar mirosul de mandarine cu sosirea sărbătorilor de iarnă. Dacă miroase a mandarină - înseamnă că vine Anul Nou. Cadourile pentru copii erau niște pachetele de celofan pline cu bomboane, "zefir" și alte dulciuri. Deseori erau câștigate de copii în urma unor concursuri de dans sau cântec, desfășurate la matinee în fața părinților și nelipsitului Moș Gerilă. Acces la portocale aveau doar copiii guvernanților și cei ai aviatorilor ce executau rute la Moscova. Moscova era bine aprovizionată. Cafeaua și portocalele erau cumpărate la "Eliseevskii" sau la "ГТУ" fiind ulterior aduse la Chișinău. Astfel, odraslele aviatorilor aveau ce molfăi de zor în fața celor de-al de noi. Când ieșeau ▶

Bd. Lenin, 1 martie 1957

Str. Livovskaia (actual Bd. Decebal), martie 1967

lucram la televiziune mi-am pus întrebarea unde dracu-s fructele și legumele. Parcă tot vorbim că suntem grădina țării. Trăim în grădină, dar legume ziua în amiaza mare cu lumânarea nu găsești. Am hotărât să "investighez" situația. Am luat grupul de filmare și am coborât un pic mai jos de strada Grenoble (numită în toate timpurile de moldoveni, foarte romantic, strada "Greno-blea") ca la o jumătate de kilometru distanță de ea să intru într-o livadă de piersici doldora de fructe. Printre pomi o brigadă de studenți în uniforme de "стройотряд" venită de pe undeva de pe la Saratov culegea de zor fructele moldovenești, frumoase ca soarele. Președintele asociației agricole mi-a explicat că sunt pregătite pentru expediere în Rusia. Rata era de 96% pentru ruși, iar restul ce mai rămânea urma să fie expusă pentru vânzare în aprozarele din Chișinău. Nu era greu să-ți închipui că cele 4% le constituiau, doar codițele fructelor. Am luat operatorul TV, am urcat până în dealul Botanicii, am coborât în str. Independenței (Vossoedinenia) și am intrat în "magazinul de legume". În semiobscuritate domnea un miros greu de cartofi putrezi, iar pe teighea am zărit două borcane cu pastă de tomate și trei cozi de ceapă îngălbenite din cauza lipsei de clorofilă. "That's all!".

Ce-i drept se mai întâmplau și minuni în acei ani. Una din ele s-a produs cam prin vara anului 1969. La un moment dat magazinele Chișinăului, la fel și gheretele ce vindeau dulciuri au fost inundate de un val de cutii de tinichia cu etichete multicolore în care predomină culoarea galben aprins. Purtau inscripția "Mango Juice".

Poporul moldovenesc nu prea auzise până în acel moment de asemenea fruct, dar cutia de un litru era atât de atractivă că unii s-au încumetat să jertfească câte o rublă și douăzeci de copeici pentru a gusta din conținutul exotic. Am convins părinții să cumpere și ei un borcan. Ne-am adunat toată familia în bucătăria noastră mică și tata, cu vârful cuțitului,

afară, din pragul ușii blocului, ei strigau în gura mare: "Cоpок один ем один". O făceau pentru noi ca să nu le-o luăm cumva pe dinainte și să reușim să zicem "Cоpок восемь половину просим". Noi ce aveam de făcut? Alergam acasă, scoteam din „pâinieră” câte o franzelă tăind-o în două pe toată lungimea ei, o ungeam

cu unt și o presăram copios cu zahăr. Cine avea acasă magiun, ungea pâinea cu magiun. Aranjând bucătoii de franzelă în palmă astfel că ne ajungea până la cot, ieșeam frumușel afară strigând cât ne ținea gura: "сорок один ем один". Franzelele noastre cu zahăr erau la fel de apetisante ca și portocalele lor moscovite.

Cel puțin efectul produs era echivalent. În fond, cam după 1970, am simțit că din magazine au început să dispară ba una ba alta. Observam că se răresc mezelurile, dispăreau din vânzare puii, peștele etc. Șampania pentru masa de revelion se cumpăra cam prin luna mai (dacă o găseai)

și era păstrată cu sfințenie până la sărbători. Din fructe și zarzavaturi ne alegeam doar cu poziționarea teoretică descrisă în poezie: "Moldova țară minune, ca un strugure de poamă stai pe harta Uniunii." Struguri și fructe se găseau doar la piață. În magazine "nichts". Mulți ani mai târziu când

Bd.Negruzzi, iunie 1966. Foto S.Galperin

a făcut o gaură în tinichea. Din cutie s-a scurs un suc opac de culoare galben aprinsă ce a umplut încăperea cu o aromă fantastică, necunoscută până atunci. Sorbeam savurând fiecare înghițitură. Am simțit că viața capătă sens. Am început să strâng copeică cu copeică și când făceam câte o rublă și douăzeci alergam la magazin să mai cumpăr un borcan. Așa am ținut toată vara până în momentul în care sucul din magazine a dispărut. Următorii 30 de ani, am rămas doar cu amintirea senină despre acea aromă exotice. Acum sucul "Mango" se vinde peste tot la fel ca și multe alte produse alimentare la care în copilărie puteam doar visa. Mai zi că viața este rea. Laptele condensat (pe care majoritatea populației îl numea "zgușceoncă" în anii 60

costa 55 de copeici. Cel cu ca-cao costa 77 de copeici. Pentru mine era un deliciu. Era ceva foarte deosebit. Părinții vedeau în atracția mea față de laptele condensat un moft de cel rău. Mama care etalona și eticheta toată lumea din jur, văzând cât de tare îmi plăcea, zicea: - Vai cât e de greșos. Cum poți tu să-l mănânci? Ei, uite așa greșos cum era îmi plăcea și nu pierdeam nici o ocazie de a mă delecta cu o lingură de lapte condensat. La fel ca și multe alte produse, "zgușceonca", în anii 70, a dispărut și ea. Timpurile se schimbaseră mult spre rău. În vara anului 1993, am intrat în magazinul "Bucuria" din bd. Ștefan cel Mare. Tabloul ce mi s-a înfățișat era tipic pentru documentarele ce evocau anii foametei bolșevice. Pe rafturi erau ex-

puse doar două produse: niște napolitane anemice din două foi de aluat și un strat subțire de magiun zaharizat între ele și câteva pachete cu praf de ardei roșu. Atât. Imaginea nu servea prilej pentru o mare bucurie. Înțelegeam însă că toate astea nu pot continua veșnic. Vidul întotdeauna tinde a fi completat. Așa s-a și întâmplat. Peste câteva săptămâni, o gloată de vreo 300 de persoane a tăbărit în magazin luând cu asalt teighelele. Fabrica "Bucuria" produsese primul lot de "zefir" în ciocolată. Ispita era mare. În acea zi încasasem salariul (plătit în cupoane) și voiam neapărat să fac și eu o surpriză copiilor. Mi-am luat inima în dinți și am ocupat rând. Cu chiu și vai am răbdat trei ore. Am ieșit afară transpirat ținând sub braț două cornete mari de vreo 60 de centimetri lungime fiecare, pline cu zefir. Până în stația de troleibuz din bd.Stefan cel Mare-Armenească am „hălit” vreo 8 bucăți. Restul, le-am servit acasă împreună cu familia. Nici chiar cele trei zile de dureri de burtă ce au urmat nu ne-au stricat "sărbătoarea belșugului". În schimb am potolit definitiv o dorință veche. De atunci "zefir" în ciocolată nu mai mănânc. Cu totul altfel stăteau lucrurile cu "zgușceonca". După 20 de ani de lipsă, "zgușceonca" era adusă din Ucraina de navetiști și era comercializată de speculanți

la piețele agricole. Calea pe care zgușceonca ajungea în Moldova mă interesa mai puțin decât produsul propriu zis. Am cumpărat două borcane. Seara, acasă, toată familia - împreună cu cei doi copii - ne-am adunat în jurul cutiei de tinichea. Am golit-o imediat. A doua seara, am „ars-o” și pe a doua. În zilele următoare am mai cumpărat câteva. Cu stabilitatea normei de un borcan pe seară devoram borcan după borcan. Îmi face impresia că spre deosebire de ceilalți membri ai familiei, eu mâncam cel mai mult. La un moment dat mi-am dat seama că se întâmplă ceva anormal. Am întrebat de prietenul meu: - Auzi Borea, tu lapte condensat mănânci? - Mănânc câte odată, - îmi răspunse el. - Cât de des? - m-am interesat eu. - Nu știu. I-au și eu câte o linguriță la ceai. - Dar pe cât timp vă ajunge vouă un borcan ordinar de zgușceoncă? - Pe vre-o 2-3 săptămâni... mi-a răspuns Borea.

Cîndva, la lecțiile de mili-tărie din cadrul institutului Politehnic, învășasem că într-un război contemporan viabilitatea unui pluton de soldați cu un efectiv de 20 de persoane este calculată pentru 15 minute de luptă. După 15 minute nu rămâne

nici un soldat în viață. În familia noastră, îi ziceam eu lui Borea, borcanul de zgușceoncă ține atât cât ține plutonul în lupta contemporană. În 15 minute e terminat. Dar stați puțin... Se poate crea impresia că altceva decât zgușceoncă nu mănânc.

Nu este adevărat. Mănânc și alte bucate. Fiecare din noi are preferințele sale. Lui Borea, de exemplu, îi plac "cărtoafe șerte cu usturoi". Eu am gusturi mai exotice. Mâncarea mea "preferată" e "coliva de la mort" servită cu bomboane aranjate în formă de cruce. Dacă coliva nu a fost la mort atunci nu o mănânc.

În general, problema mortului și a mâncării la moldoveni capătă niște nuanțe cu totul neașteptate, chiar înspăimântătoare. De unde are poporul nostru atâta poftă de mâncare imediat după ce duce mortul la groapă? Ce e cu obiceiul ăsta de a înfuleca direct după ►

Bd. Lenin, 15 mai 1957. Foto P.Lisinkin

puternică. Revenirea din foamete necesită timp egal cu durata ei. Fiind flămând ani de zile să nu credeți că o porție copioasă de ciorbă și o paletă cu 20 de mici vă vor sătura pentru totdeauna. Foametea se involburează și se codifică undeva în adâncurile noastre, dând de știre mereu ani la rând. Mâncând bine de patru-cinci ori pe zi, abia peste ani de zile, reușești să ștergi codul foametei imprimat în interiorul tău. Câte odată această poftă nesăbuită se referă doar la o serie de produse alimentare, insuficiența cărora le-ai simțit într-o perioadă a vieții. Până în ziua de astăzi, prietenii mă râd când mă văd coman-

dând la cantină câte trei pahare de compot. În copilărie, la grădiniță nu mi-a ajuns compot. Porția de o jumătate de pahar întotdeauna era insuficientă. Zeci de ani la rând încerc să compensez lipsa compotului din copilărie. Deocamdată, nu am reușit. Același lucru ține și de "zguș-ceoncă". Abia peste patru ani de zile am reușit să „dobor” atracția mea exagerată față de acest produs. Astăzi, laptele condensat poate sta săptămâni întregi în frigider fără a fi observat. Codul a fost șters.

Sandu Osadenco

înmormântare de parcă ocazie mai fericită pentru a face acest lucru nici c-ar exista? Nu mai zic de tendința aproape patologică de a mânca direct pe mormânt în timpul sărbătorilor religioase. Atunci cimitirul e transformat în parc public pentru picnicuri? C te odată am senzația că în pornirile sale gastronomice hiper-realiste, "norodul" mai că se va apuca să mănânce mortul înainte de a-i da drumul în groapă. Când văd cum cară lumea mâncare la cimitir de Paștele Blajinilor, cu câtă plăcere o întinde pe mormânt, transformându-l în masă de sărbătoare, mă apucă florii. La cimitirul din str. Armenească lumea vine atât de echipată, încât face concurență directă restaurantului "El Paso" situat în vecinătate. Cimitirul, din câte știu, e loc sacru. E locul reculegerii și respectului, locul ce ne duce cu gândul la eternitate. Cimitirul imprimă nota de pace și liniște el presupune un comportament reținut și decent. Da noi ce facem? Când văd compatrioții noștri molfăind salam cu murături pe mormintele rudelor defuncte, am senzația unui spectacol absurd. Unii o iau razna rău de tot. Aduc scaune, fețe de masă, vase cu flori, farfurii cu răcitură, salate, sarmale, tacâmuri etc. Toate acestea au loc deasupra corpului neînsuflăit al tatei sau al mamei. Nu v-ați gândit că va veni timpul în care altcineva va întinde masa

peste voi? Exact așa cum procedați voi, vor proceda și ei, tot cu sarmale și cu cabernet. Unde s-a mai văzut ca un american să-și ticsească de acasă torbele cu hamburgeri și whisky, să meargă la cimitir și să devo-reze toate acestea pe mormântul lui tată. Nici creatorii filmelor de groază de la Hollywood nu s-au dumerit la așa ceva. Noi, însă, bine-mersi, hărpăim la ceapă cu cârnaț pe mormânt de ne trosnește după urechi. Nu știu ce cred străinii despre noi. La drept vorbind nici nu vreau să mă gândesc la acest lucru. Dar intuiesc că e ceva de genul - sau moldovenii au epuizat toate formele de manifestare a recunoștinței lor față de rudele dispărute și au trecut la asemenea procedee barbare, sau pur și simplu au înnebunit.

Oameni buni, nu vă faceți de rușine, nu mâncați pe mormintele părinților! Nu vă bateți joc de memoria lor!

Mă gândeam, poate toate acestea vin din infometarea veșnică a moldovenilor de care ei nu pot scăpa secole la rând. Rusul caută mereu "побод" să bea, iar moldoveanul - să mănânce. Luat la mod general foametea și sărăcia au o inerție

neorama
★ ARHIVĂ FOTO ★

Bd. Lenin, 13 august 1949. Foto Lambros

Bd. Lenin intersecție str. Pușkin, iulie 1947. Foto A. Raskin